

६ संस्थांद्वारे वित्त पुरवठा व भांडवली बाजार

६. संस्थांद्वारे वित्त पुरवठा व भांडवली बाजार

६.१ वित्तीय संस्था आणि भांडवली बाजार, समाजासाठी विविध आर्थिक सेवा पुरवून वित्तीय व्यवस्थेत महत्त्वपूर्ण भूमिका बजावतात. यामुळे बचत व गुंतवणुकीतील वाढीमुळे संपत्ती निर्माण होण्यास मदत होते व पर्यायाने आर्थिक विकासास चालना मिळते. बचत, वित्त पुरवठा आणि गुंतवणुकीच्या या प्रक्रिया वित्तीय संस्था, वित्तीय बाजार, वित्तीय साधने आणि सेवा संलग्न आहेत.

बँकींग संस्था

६.२ बँकींग संस्था या ठेवी व कर्ज सुविधा पुरविणाऱ्या प्रमुख संस्था आहेत. अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांमध्ये सार्वजनिक क्षेत्रातील बँका, विदेशी बँका, प्रादेशिक ग्रामीण बँका, खाजगी बँका, इत्यादी बँकांचा समावेश होतो.

६.३ राज्यात दि. ३१ मार्च, २०१९ रोजी एकूण १२,५०१ अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांची कार्यालये (देशातील एकूण बँक कार्यालयांपैकी सुमारे नऊ टक्के) कार्यरत होती. त्यापैकी २५.१ टक्के कार्यालये ग्रामीण भागात, २२.९ टक्के निम-नागरी भागात तर ५२.० टक्के नागरी भागात कार्यरत होती. राज्यातील कर्ज-ठेवी प्रमाण १०६.५ टक्के होते, तर अखिल भारताकरिता ते ७८.२ टक्के होते. राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांमधील ठेवी व कर्जे तक्ता ६.१ मध्ये दिले आहेत, तर याबाबतची मालिका परिशिष्ट ६.१ मध्ये दिली आहे.

तक्ता ६.१ राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांमधील ठेवी व कर्जे

(३१ मार्च रोजी)

तपशील	ग्रामीण		निम-नागरी		नागरी		एकूण	
	२०१८	२०१९	२०१८	२०१९	२०१८	२०१९	२०१८	२०१९
बँक कार्यालये (संख्या)	३,०९८	३,१३५	२,८१०	२,८६०	६,४०९	६,५०६	१२,३१७	१२,५०१
ठेवी (₹ '००० कोटी)	७०.१	७७.३	१३९.३	१५६.९	२,०७९.९	२,३१५.८	२,२८९.३	२,५५०.०
कर्जे (₹ '००० कोटी)	४९.४	५२.२	८४.९	९२.२	२,२७०.५	२,५७०.४	२,४०४.८	२,७१४.८
कर्ज-ठेवी प्रमाण (टक्के)	७०.५	६७.६	६०.९	५८.८	१०९.२	१११.०	१०५.०	१०६.५

आधार: भारतीय रिझर्व्ह बँक

६.४ दि. ३१ मार्च, २०१९ रोजी प्रति बँक कार्यालया मध्ये सेवा पुरविण्यात आलेली सरासरी लोकसंख्या अखिल भारतस्तरावर ९,१५७ च्या तुलनेत राज्यात ९,८३४ होती. राज्यात, दि. ३१ मार्च, २०१९ रोजी २३,३०६ एटीएम सुविधा पुरविण्यात आल्या असून अखिल भारत स्तरावर त्या २,०२,१९६ होत्या. अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांची दि. ३१ मार्च, २०१९ रोजी दरडोई ठेवी व दरडोई कर्ज अनुक्रमे ₹ २,०७,४२४ व ₹ २,२०,८३६ होती. अखिल भारतासाठी तत्सम आकडेवारी अनुक्रमे ₹ ९६,७५१ व ₹ ७५,६४० होती. राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांमधील, एकूण ठेवी व कर्जांमध्ये सार्वजनिक क्षेत्रातील बँकांचा हिस्सा अनुक्रमे सुमारे ४८.३ टक्के व ५०.९ टक्के आणि खाजगी बँकांचा हिस्सा अनुक्रमे टक्के ४०.५ टक्के व ४१.८ टक्के होता. राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांमधील बँक गट निहाय ठेवी व कर्जे तक्ता ६.२ मध्ये दिली आहेत.

तक्ता ६.२ बँक गट निहाय राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकां मधील ठेवी व कर्जे

(३१ मार्च रोजी)

बँकगट	बँक कार्यालये (संख्या)		ठेवी (₹ '००० कोटी)		कर्जे (₹ '००० कोटी)		कर्ज-ठेवी प्रमाण (टक्के)	
	२०१८	२०१९	२०१८	२०१९	२०१८	२०१९	२०१८	२०१९
सार्वजनिक क्षेत्रातील बँका	८,४९०	७,९५४	१,२०९.९	१,२३१.३	१,३५३.२	१,३८२.९	१११.८	११२.३
विदेशी बँका	८९	९१	२११.३	२६४.८	१६८.१	१८१.२	७९.६	६८.४
प्रादेशिक ग्रामीण बँका	७३४	७३९	१२.२	१३.६	७.३	८.६	५९.८	६३.२
खाजगी बँका	२,८६४	३,४८४	८५४.१	१,०३३.२	८७२.२	१,१३५.९	१०२.१	११०.०
लघु वित्त बँका	१४०	२३३	१.८	७.१	४.०	६.२	२२२.२	८८.७
एकूण	१२,३१७	१२,५०१	२,२८९.३	२,५५०.०	२,४००.८	२,७१४.८	१०५.०	१०६.५

आधार: भारतीय रिझर्व्ह बँक

६.५ ग्रामीण भागात मुदत ठेवींचे प्रमाण बचती पेक्षा कमी आहे तर नागरी भागात बचती पेक्षा मुदत ठेवींचे प्रमाण अधिक आहे. खाते प्रकारानुसार राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांमधील ठेवी तक्ता ६.३ मध्ये दिल्या आहेत.

तक्ता ६.३ खाते प्रकारानुसार राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांमधील ठेवी

(३१ मार्च रोजी)

खाते प्रकार	ठेवी (₹ '००० कोटी)								मागील वर्षाच्या तुलनेत एकूणशी शेकडा बदल
	२०१८				२०१९				
	ग्रामीण	निम-नागरी	नागरी	एकूण	ग्रामीण	निम-नागरी	नागरी	एकूण	
चालू	३.९	१४.३	२९२.६	३१०.८	४.५	१७.८	३५१.७	३७४.०	२०.३
बचत	३५.९	६२.९	३७१.६	४७०.४	३९.५	६९.७	३९६.६	५०५.८	७.५
मुदतठेवी	३०.२	६२.१	१,४१५.८	१,५०८.१	३३.३	६९.४	१,५६७.५	१,६७०.२	१०.७
एकूण	७०.०	१३९.३	२,०८०.०	२,२८९.३	७७.३	१५६.९	२,३१५.८	२,५५०.०	११.४

आधार : भारतीय रिझर्व्ह बँक

६.६ दि. ३१ मार्च, २०१९ रोजी एकूण येणे कर्जापैकी ५१.१ टक्के कर्ज ही राष्ट्रीयीकृत बँकांकडे तर त्या खालोखाल ४१.९ टक्के खाजगी बँकांकडे होती. राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांकडील येणे कर्जे तक्ता ६.४ मध्ये दिली आहेत.

६.७ दि. ३१ मार्च, २०१९ रोजी राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांकडील एकूण येणे कर्जापैकी सर्वाधिक (२०.२ टक्के) येणे कर्ज वस्तु निर्माण या व्यवसायाकडे होते. त्या खालोखाल वित्त व्यवसायाकडील येणे कर्ज १८.८ टक्के तर वैयक्तिक येणे कर्ज १८.६ टक्के होते. राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांकडील गट निहाय येणे कर्ज तक्ता ६.५ मध्ये दिले आहेत.

तक्ता ६.४ राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांकडील येणे कर्ज

(३१ मार्च रोजी)

बँक गट	येणे कर्ज (₹ '००० कोटी)		मागील वर्षाच्या तुलनेत शेकडा बदल
	२०१८	२०१९	
	सार्वजनिक क्षेत्रातील बँका	१,३७५.८	
विदेशी बँका	१९०.१	१८३.७	(-)३.४
प्रादेशिक ग्रामीण बँका	०.०	०.०	-
खाजगी बँका	८७३.०	१,१४७.३	३१.४
लघु वित्त बँका	४.०	६.२	५५.०
एकूण	२,४४२.९	२,७३५.६	१२.०

आधार : भारतीय रिझर्व्ह बँक

तक्ता ६.५ राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांकडील गट निहाय येणे कर्ज

(३१ मार्च रोजी)

व्यवसाय गट	येणे कर्ज (₹ '००० कोटी)		मागील वर्षाच्या तुलनेत शेकडा बदल
	२०१८	२०१९	
	कृषि व संलग्न कार्ये	९५.८	
खाण व दगड खाणकाम	१९.६	२३.७	२०.९
वस्तुनिर्माण	५४९.०	५५२.५	०.६
वीज, वायू व पाणीपुरवठा	१४१.७	१३७.८	(-)२.८
बांधकाम	२२८.५	२३२.०	१.५
वाहतूक	७९.०	९०.६	१४.७
व्यावसायिक व इतर सेवा	१८५.६	२२४.३	२०.९
व्यापार	१८४.७	२१६.०	१६.९
वैयक्तिक कर्जे	४५१.७	५०९.२	१२.७
वित्त	४२६.७	५१४.५	२०.६
इतर	८०.६	१०४.२	२९.३
एकूण	२,४४२.९	२,७३५.६	१२.०

आधार : भारतीय रिझर्व्ह बँक

६.८ भारतीय रिझर्व्ह बँकेने प्राधान्य क्षेत्रांस अग्रिमे देण्याची महत्वाची भूमिका अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांकडे सोपवली आहे. त्यानुसार अग्रिमांचा ठराविक हिस्सा 'कृषि व संलग्न कार्ये', 'सूक्ष्म, लघु व मध्यम उपक्रम', 'गरीब, इतर अल्प उत्पन्न गट व दुर्बल घटक यांचे करिता गृहनिर्माण' यांसारख्या काही विशिष्ट क्षेत्रांना दिला जातो. दि. ३१ मार्च, २०१९ रोजी सर्वाधिक (४६.४ टक्के) येणे कर्ज कृषि व संलग्न कार्यक्षेत्राकडून, तर त्या खालोखाल सूक्ष्म, लघु व मध्यम उपक्रमांकडून (३५.८ टक्के) होते. राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांनी प्राधान्य क्षेत्रास दिलेल्या अग्रिमांपैकी येणे कर्जाची विगतवारी तक्ता ६.६ मध्ये दर्शविली आहे.

तक्ता ६.६ राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांनी प्राधान्य क्षेत्रास दिलेल्या अग्रिमांपैकी येणे कर्जाची विगतवारी

(३१ मार्च रोजी)

प्राधान्य क्षेत्र	खाते संख्या (१०००)		येणे कर्ज (₹ '००० कोटी)	
	२०१८	२०१९	२०१८	२०१९
कृषि व संलग्न कार्ये	५,८९६	७,०५१	३२९.४	४२६.६
सूक्ष्म, लघु व मध्यम उपक्रम	२,४८७	३,०८९	२६२.०	३२८.९
शिक्षण	२०८	२०३	५.३	५.६
गृहनिर्माण	८९१	९६९	११५.०	१३३.२
निर्यात	२	२	२०.२	२०.५
इतर	५१८	१,११७	२.९	४.४
एकूण	१०,००२	१२,४३१	७३४.८	९१९.२

आधार: भारतीय रिझर्व्ह बँक

वार्षिक कर्ज योजना

६.९ ग्रामीण भागातील आर्थिक विकासासाठी ग्राम स्तरापर्यंत कर्ज उपलब्धता महत्वाची आहे. भारतीय रिझर्व्ह बँकेने प्रत्येक गावात कर्ज उपलब्ध करून देण्यासाठी 'सेवा क्षेत्र पद्धत' स्वीकारली असून सेवा क्षेत्राचा घटक जिल्हा आहे. वार्षिक कर्ज योजना प्रामुख्याने दुर्बल घटकांना मिळणाऱ्या संधी वाढवण्यावर भर देऊन कृषि व संलग्न कार्ये व लघु उद्योग यासारख्या विविध आर्थिक कार्यांची व्याप्ती दर्शविते. त्यामुळे प्राधान्य व दुर्लक्षित क्षेत्रांना पुरेसा आणि वेळेत खात्रीशीर कर्जपुरवठा होतो. त्यानुसार, राज्यस्तरीय बँकर्स समितीची निमंत्रक बँक राज्याची वार्षिक कर्ज योजना तयार करून संनियंत्रित करते. बँक ऑफ महाराष्ट्रास यासाठी राज्याची निमंत्रक बँक म्हणून घोषित केले आहे. सन २०१९-२० साठी राज्याची प्राधान्य क्षेत्रासाठी वार्षिक कर्ज योजना ₹ ४.२४ लाख कोटी होती. या योजने मध्ये 'कृषि व संलग्न कार्ये' क्षेत्राचा हिस्सा २०.६ टक्के तर 'ग्रामीण कारागीर, ग्राम व कुटीर उद्योग आणि लघु उद्योग' क्षेत्राचा हिस्सा ५५.५ टक्के होता. वार्षिक कर्ज योजनेतर्गत प्राधान्य क्षेत्रासाठी राज्यात वितरित केलेले कर्ज तक्ता ६.७ मध्ये तर जिल्हानिहाय वार्षिक कर्ज योजना परिशिष्ट ६.२ मध्ये दिले आहे.

तक्ता ६.७ वार्षिक कर्ज योजनेतर्गत प्राधान्य क्षेत्रासाठी राज्यात वितरित केलेले कर्ज

(₹ '००० कोटी)

प्राधान्य क्षेत्र	लक्ष्य		साध्य		साध्याची लक्ष्याशी टक्केवारी		लाभधारक (लाख)	
	२०१८-१९	२०१९-२०	२०१८-१९	२०१९-२० ⁺	२०१८-१९	२०१९-२० ⁺	२०१८-१९	२०१९-२० ⁺
कृषि व संलग्न कार्ये	८५.५	८७.३	६७.९	३९.६	७९.४	४५.३	५३.१४	३५.०३
एमएसएमई (सूक्ष्म, मध्यम उद्योग, खादी ग्रामोद्योग, इतर)	२४६.१	२३५.४	२०१.९	१००.५	८२.०	४२.७	३०.५८	९.४४
इतर क्षेत्रे	१०३.०	१०१.३	४६.९	१८.१	४५.५	१७.९	३४.४८	५.९८
एकूण	४३४.६	४२४.०	३१६.७	१५८.२	७२.९	३७.३	११८.२०	५०.४५

आधार: बँक ऑफ महाराष्ट्र, राज्यस्तरीय बँकर्स समितीचे निमंत्रक

+ सप्टेंबरपर्यंत

सूक्ष्म वित्त पुरवठा

६.१० सूक्ष्म वित्त पुरवठा आर्थिक विकासाचे साधन असून, त्याचा उद्देश गरिबांना दारिद्र्यातून बाहेर येण्यासाठी मदत करणे आहे. यात कर्ज पुरवठ्यासह बचत, विमा, रक्कम हस्तांतरण, समुपदेशन, इत्यादी अनेक प्रकारच्या सेवांचा समावेश आहे. 'स्व-सहाय्यता गट बँक दुवा कार्यक्रम' हा समुदाय आधारित सर्वात मोठा सूक्ष्म वित्त पुरवठा उपक्रम आहे. स्व-सहाय्यता बचत गटांनी उघडलेल्या बचत खात्यांची संख्या व कर्ज वाटप यात गेल्या काही वर्षात वाढ झाल्याचे दिसून येते. 'स्व-सहाय्यता गट बँक दुवा कार्यक्रम' अंतर्गत राज्यातील स्व-सहाय्यता गटांच्या बचती, कर्जवाटप व थकीत कर्जे तक्ता ६.८ मध्ये दिले आहेत.

तक्ता ६.८ 'स्व-सहाय्यता गट बँक दुवा कार्यक्रम' अंतर्गत राज्यातील स्व-सहाय्यता गटांच्या बचती, कर्ज वाटप व थकीत कर्जे

(३१ मार्च, २०१९ रोजी)

बँक प्रकार	तपशील	एकूण स्व-सहाय्यता गट		राग्राजीअ/स्वजग्रास्वयो# अंतर्गत स्व-सहाय्यता गट		केवळ महिलांचे स्व-सहाय्यता गट	
		संख्या	रक्कम (₹कोटी)	संख्या	रक्कम (₹कोटी)	संख्या	रक्कम (₹कोटी)
सहकारी	बचत	४,०३,७०१	५२७.८३	९२,५२४	१०१.९३	३,३७,९२५	३९३.९८
	कर्जवाटप	४४,५१८	३०२.७२	८,९६७	८१.०२	४२,३६९	२८८.३८
	थकीत कर्जे	५४,१४६	२३४.९३	११,३२७	५१.१८	५२,०४२	२२८.५८
प्रादेशिक ग्रामीण	बचत	१,२४,८९५	१३३.२१	१,२४,८९५	१३३.२१	१,१६,५७८	१२२.९३
	कर्जवाटप	९,७८२	१३५.५७	९,१८१	१२४.४९	९,६८०	१३३.६३
	थकीत कर्जे	२७,९०६	३१२.०२	२२,८५३	२५८.५६	२३,००९	२७३.८८
सार्वजनिक क्षेत्रातील वाणिज्यिक	बचत	४,२०,२८२	८५४.६६	१,६९,२५७	३०४.९६	२,८९,६७०	५३३.४५
	कर्जवाटप	३४,४८६	४१६.२१	१८,०१०	२१४.१९	२५,६३२	३१२.५९
	थकीतकर्जे	८३,७८३	८५७.४१	४३,०३५	३८६.३०	६१,९१७	६६३.०८
खाजगी क्षेत्रातील वाणिज्यिक	बचत	१,३४,९३३	१४५.८५	९६,२२८	८४.०६	१,३४,८४७	१४५.४४
	कर्जवाटप	३८,८१०	७८६.५१	२५,८६८	५२०.३७	३८,६६७	७८४.७३
	थकीतकर्जे	६१,८६०	७७८.४१	४६,२०३	५५४.०६	६१,८०२	७७६.८३

आधार : नाबार्ड

राग्राजीअ/ स्वजग्रास्वयो राष्ट्रीय ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान / स्वर्ण जयंती ग्राम रोजगार योजना

वित्तीय समावेश

६.११ प्रभावी वित्तीय समावेश म्हणजे निव्वळ वित्तीय सुविधांची उपलब्धता नसून त्यांचा सुयोग्य वापरही आहे. वित्तीय समावेश म्हणजे वंचित, अल्प उत्पन्न गटास वित्तीय सेवा उपलब्ध होणे आणि वेळेवर व परवडणारा पुरेसा कर्ज पुरवठा मिळण्याची संधी होय. प्रधानमंत्री जन-धन योजना वित्तीय समावेश विषयक महत्वाकांक्षी कार्यक्रम आहे. राज्यात, दि. ८ जानेवारी, २०२० पर्यंत प्रधानमंत्री जन-धन योजने अंतर्गत एकूण २.६७ कोटी बँक खाती उघडण्यात आली असून त्यापैकी १.३२ कोटी (४९.४ टक्के) खाती ग्रामीण भागातील होती. या खात्यांमध्ये अंदाजे ₹ ६,७९१ कोटी शिल्लक होती. या योजने अंतर्गत सुमारे १.९२ कोटी 'रुपे कार्ड' चे वाटप झाले. अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांनी वित्तीय समावेशांतर्गत पुरविलेल्या विविध बँकिंग सुविधांचा तपशील तक्ता ६.९ मध्ये दिला आहे व प्रधानमंत्री जन-धन योजनेचा जिल्हा निहाय तपशील परिशिष्ट ६.३ मध्ये दिला आहे.

तक्ता ६.९ राज्यातील अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांनी वित्तीय समावेशांतर्गत पुरविलेल्या बँकिंग सुविधा

(३१ मार्च रोजी)

तपशील	२०१७	२०१८	२०१९
गावात असलेली बँकिंग केंद्रे (संख्या)	४०,६९७	३९,१३०	४१,११५
किमान शिलकीची मर्यादा नसलेली खाती (मर्यादित सुविधा उपलब्ध असलेली)			
संख्या ('०००)	३५,६२९	३७,५४८	४०,२०८
रक्कम (₹ कोटी)	६,७०९.६	७,४४५.२	८,७५५.५
किमान शिलकीची मर्यादा नसलेल्या खात्यामधून मर्यादित सुविधा उपलब्ध असलेली) ओव्हर ड्राफ्ट उचललेली रक्कम (₹ कोटी)	२३४.३	२५.८	२६.७
किसान क्रेडिट कार्ड			
कार्डधारकांची संख्या ('०००)	३,५५७	३,२९७	३,६९४
येणे रक्कम (₹ कोटी)	४३,७९१.५	३७,८७१.०	४३,२८२.६

आधार : भारतीय रिझर्व्ह बँक

६.१२ प्रधानमंत्री मुद्रा योजनेचा मूळ उद्देश लघु उद्योग क्षेत्राला पुनर्वित्त पुरवठ्याच्या माध्यमातून वित्तीय सहाय्य उपलब्ध करून विकास करणे आहे. मुद्राच्या माध्यमातून लघु उद्योग क्षेत्रातील जे घटक वित्तीय सहाय्यापासून वंचित आहेत त्यांना वित्तीय सहाय्य उपलब्ध करण्याचे ध्येय आहे. या कार्यक्रमा अंतर्गत बिगर कृषि कार्य उत्पन्न निर्मितीत गुंतलेल्या सर्व सूक्ष्म व लघु उद्योगांना ₹ १० लाखापर्यंत सुलभरित्या कर्ज देण्यात येते. या योजने अंतर्गत लाभार्थी घटकांच्या विकास स्थिती व आर्थिक निकडीनुसार कर्जाची 'शिशु' (₹ ५०,००० पर्यंत), 'किशोर' (₹ ५०,००० ते ₹ ५ लाख) आणि 'तरुण' (₹ ५ लाख ते ₹ १० लाख) असे वर्गीकरण केले आहे. प्रधानमंत्री मुद्रा योजने अंतर्गत प्रगती तक्ता ६.१० मध्ये दिली आहे.

तक्ता ६.१० प्रधानमंत्री मुद्रा योजने अंतर्गत प्रगती

(₹ कोटी)

प्रकार	२०१६-१७	२०१७-१८	२०१८-१९
शिशु			
खात्यांची संख्या	३०,५४,१३०	३१,४५,६८५	३७,५०,५७०
मंजूर कर्जे ₹	६,९६१.७५	८,०९३.३८	१०,२५५.०६
वितरीत कर्जे ₹	६,९०९.४०	७,९८०.२६	१०,०५२.०७
किशोर			
खात्यांची संख्या	२,२०,६६२	३,५४,८१८	५,१०,२४९
मंजूर कर्जे ₹	५,०८२.०३	७,५२९.९०	८,५२४.१२
वितरीत कर्जे ₹	४,९४७.०१	७,३४३.४०	८,२८७.२८
तरुण			
खात्यांची संख्या	६९,३६२	९६,११७	१,२५,१६२
मंजूर कर्जे ₹	५,२४२.८८	७,१२८.१२	७,६५९.७६
वितरीत कर्जे ₹	५,१२०.३४	६,९४२.५५	७,४०२.६४
एकूण			
खात्यांची संख्या	३३,४४,१५४	३५,९६,६२०	४३,८५,९८१
मंजूर कर्जे ₹	१७,२८६.६६	२२,७५१.४०	२६,४३८.९४
वितरीत कर्जे ₹	१६,९७६.७५	२२,२६६.२१	२५,७४१.९९

आधार : राज्यस्तरीय बँकर्स समिती

ग्रामीण पायाभूत सुविधा विकास निधी

६.१३ ग्रामीण पायाभूत सुविधांसठी, सार्वजनिक क्षेत्रातील भांडवली गुंतवणुकीस सहाय्य व्हावे या उद्देशाने केंद्र शासनाने १९९५-९६ मध्ये ग्रामीण पायाभूत सुविधा विकास निधी सुरू केला आहे. प्राधान्य क्षेत्र कर्ज वाटपाचे ध्येय साध्य न करू शकलेल्या अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांनी कमी वितरित केलेली रक्कम या निधीमध्ये जमा करणे आवश्यक आहे. या निधीचे व्यवस्थापन नाबार्डद्वारे होते. सद्यस्थितीत या निधी अंतर्गत एकूण ३७ कार्यांचा समावेश आहे. कृषी व संलग्न कार्ये, सामाजिक क्षेत्र आणि ग्रामीण दळणवळण या मुख्य क्षेत्रांतर्गत एकूण प्रकल्प मुल्याच्या अनुक्रमे ९५ टक्के, ८५ टक्के व ८० टक्के पर्यंत कर्ज उपलब्ध करून दिले जाते. मार्च, २०१९ अखेर या कार्यक्रमांतर्गत २४ टप्पे लागू करण्यात आले व ₹ ११,९९० कोटी कर्जाचे राज्यात वितरण करण्यात आले. ग्रामीण पायाभूत सुविधा विकास निधी अंतर्गत मंजूर प्रकल्प व वितरित झालेल्या कर्जाचा तपशील तक्ता ६.११ मध्ये दिला आहे.

तक्ता ६.११ ग्रामीण पायाभूत सुविधा विकास निधी अंतर्गत मंजूर व वितरित झालेले कर्जे

टप्पे	स्थिति	मंजूर निधी (₹ कोटी)	वितरित निधी (₹ कोटी)	टक्के वापर
I - XVII	बंद	९,३५९.६६	७,८३६.१६	८३.७
XVIII - XXIV	चालू	७,५९५.१३	४,१५३.९१	५४.७
एकूण		१६,९५४.७९	११,९९०.०७	७०.७

आधार : नाबार्ड

संयुक्त भांडवली संस्था

६.१४ संयुक्त भांडवली संस्था विविध पूरक उद्योग, व्यापार व व्यापाराशी पूरक उद्योगांना प्रोत्साहन देतात व मोठ्या प्रमाणावर रोजगार उपलब्ध करून देतात. दि. ३१ मार्च, २०१९ रोजी देशातील एकूण ११,५६,३७३ संयुक्त भांडवली संस्थांपैकी, सुमारे १९.३ टक्के संस्था राज्यात कार्यरत होत्या. कंपन्यांच्या भरणा केलेल्या एकूण भागभांडवलामध्ये राज्यातील संस्थांचा देशांतर्गत हिस्सा २५.२ टक्के होता. संयुक्त भांडवली संस्थांचे भरणा केलेले भागभांडवल तक्ता ६.१२ मध्ये दिले आहे.

तक्ता ६.१२ संयुक्त भांडवली संस्थांचे भरणा केलेले भाग भांडवल

(३१ मार्च रोजी)

बाब	महाराष्ट्र				अखिल भारत			
	संस्था (संख्या)		भरणा केलेले भाग भांडवल (₹ '००० कोटी)		संस्था (संख्या)		भरणा केलेले भाग भांडवल (₹ '००० कोटी)	
	२०१८	२०१९	२०१८	२०१९	२०१८	२०१९	२०१८	२०१९
खाजगी	२,१७,२६२	२,०९,७८५	२९९.७	३१९.२	११,०४,०६७	१०,९२,३८५	१,३९९.०	१,४४१.२
सार्वजनिक	१५,३९८	१३,४७४	७६७.१	६५७.०	७५,६९४	६३,९८९	२,३४१.०	२,४४०.२
एकूण	२,३२,६६०	२,२३,२५९	१,०६६.८	९७६.२	११,७९,७६१	११,५६,३७४	३,७४०.०	३,८८१.५

आधार : मिनिस्ट्री ऑफ कॉर्पोरेट अफेअर्स, केंद्र शासन

म्युच्युअल फंड

६.१५.१ म्युच्युअल फंड हे गुंतवणूकदारांची रक्कम एकत्रित करून समभाग, रोखे व इतर प्रतिभूती खरेदीस सहाय्य करणारे माध्यम आहे. सन २०१७-१८ मध्ये म्युच्युअल फंडा द्वारे देशात झालेल्या ₹ २,७१,७९७ कोटी उलाढालीच्या तुलनेत राज्यात ₹ ८१,०१७ कोटी उलाढाल झाली. सन २०१८-१९ मध्ये तत्सम आकडेवारी अनुक्रमे ₹ २,२३,६५४ कोटी व ₹ १,०७,५८९ कोटी होती. म्युच्युअल फंडाद्वारे झालेली उलाढाल तक्ता ६.१३ मध्ये दिली आहे.

तक्ता ६.१३ म्युच्युअल फंडाद्वारे झालेली उलाढाल

(₹ '००० कोटी)

वर्ष	नवीन म्युच्युअल फंड	अस्तित्वातील म्युच्युअल फंड
२०१७-१८	९६.०	२०,९०२.७
२०१८-१९	१३६.४	२४,२५८.०
२०१९-२० ⁺	२६.९	१३,४०७.७

आधार : असोसिएशन ऑफ म्युच्युअल फंडस इन इंडिया

+ ऑक्टोबरपर्यंत

विक्रेय वस्तु व्यापार विनिमय केंद्र

६.१५.२ किरकोळ गुंतवणूकदारांच्या सहाय्यासाठी मल्टी कमोडिटी एक्स्चेंज ऑफ इंडिया लिमिटेड (एमसीएक्स) व नॅशनल कमोडिटी अँड डेरिव्हेटिव्हज एक्स्चेंज लिमिटेड (एनसीडीईएक्स) ही मुख्य विक्रेय वस्तु विनिमय व्यापार केंद्रे राज्यात कार्यरत आहेत. एमसीएक्स व एनसीडीईएक्स यांची उलाढाल तक्ता ६.१४ मध्ये दिली आहे.

तक्ता ६.१४ एमसीएक्स व एनसीडीईएक्स यांची उलाढाल

विक्रेय वस्तु व्यापार विनिमय केंद्र	समाविष्ट विक्रेय वस्तु (संख्या)			उलाढाल (₹ '००० कोटी)		
	२०१७-१८	२०१८-१९	२०१९-२०	२०१७-१८	२०१८-१९	२०१९-२०
एमसीएक्स	३२	२९	२९ ⁺	५,३९३	६,७७२	४,७८२ ⁺
एनसीडीईएक्स	२५	२३	२० ⁺⁺	५९०	५३१	३०० ⁺⁺

आधार : एमसीएक्स व एनसीडीईएक्स

+ ऑक्टोबरपर्यंत ++ नोव्हेंबरपर्यंत

विमा

६.१५.३ विमा लोकहित व अनिश्चितते पासून संरक्षण देण्याचे कार्य करते. संस्थांना व व्यक्तींना दुर्घटनांमुळे होणाऱ्या मालमत्ता व जिवित हानीच्या जोखमी पासून आर्थिक सुरक्षा देण्याव्यतिरिक्त, हे क्षेत्र बचत आणि गुंतवणुकीस प्रोत्साहित करतो व त्यामुळे विकास कामासाठी लागणारा दीर्घकालीन निधी निर्माण होतो. राज्यात आयुर्विमा क्षेत्रात २४ कंपन्या कार्यरत आहेत. सन २०१८-१९ मध्ये राज्यातील एकूण आयुर्विमा व्यवसायामध्ये भारतीय आयुर्विमा महामंडळाचा हिस्सा गतवर्षाच्या ६७.० टक्क्यांच्या तुलनेत ६२.९ टक्के होता. नव्याने काढण्यात आलेल्या वैयक्तिक आयुर्विमा पॉलिसी तक्ता ६.१५ मध्ये दिल्या आहेत.

तक्ता ६.१५ नवीन वैयक्तिक आयुर्विमा पॉलिसी

तपशील	संख्या ('०००)			विमा हप्ता (₹ कोटी)			
	२०१६-१७	२०१७-१८	२०१८-१९	२०१६-१७	२०१७-१८	२०१८-१९	
महाराष्ट्र	खाजगी	१,२१३	१,३०१	१,१५५	१२,८४२	१६,१२६	१९,८४४
	भारतीय आयुर्विमा महामंडळ	२,३३८	२,३५०	२,२७५	३१,५१९	३२,८०६	३३,६३७
	एकूण	३,५५१	३,६५१	३,४३०	४४,३६२	४८,९३२	५३,४८१
अखिलभारत	खाजगी	६,३२४	६,८५९	७,२५१	५०,६१९	५९,४८२	७२,६६७
	भारतीय आयुर्विमा महामंडळ	२०,१३२	२१,३३८	२१,४३४	१,२४,५८३	१,३४,६७२	१,४२,३३६
	एकूण	२६,४५६	२८,१९७	२८,६८५	१,७५,२०२	१,९४,१५४	२,१५,००३

आधार : विमा नियामक व विकास प्राधिकरण

टीप : आकडेवारी संक्षिप्तात दिल्याने बेरेजा जुळतीलच असे नाही

६.१५.४ देशात बिगर-आयुर्विमा क्षेत्रामध्ये ३४ कंपन्या कार्यरत आहेत. सन २०१७-१८च्या तुलनेत २०१८-१९ मध्ये बिगर-आयुर्विम्यापोटी प्राप्त झालेल्या एकूण विमा हप्त्याच्या रकमेत १२.७ टक्के वाढ झाली. बिगर-आयुर्विमा अंतर्गत आरोग्य विम्यापोटी सर्वाधिक (३७.९ टक्के) व त्या खालोखाल पीक विम्यापोटी (१५.० टक्के) विमा हप्ता गोळा झाला. क्षेत्रनिहाय बिगर-आयुर्विम्याच्या विमा हप्त्याद्वारे प्राप्त झालेले एकूण उत्पन्न तक्ता ६.१६ मध्ये दिले आहे.

तक्ता ६.१६ क्षेत्रनिहाय बिगर-आयुर्विम्याच्या हप्त्या द्वारे प्राप्त झालेले एकूण उत्पन्न

(₹ कोटी)

वर्ष	आग	मोटर		वैयक्तिक अपघात	आरोग्य विमा	पीक विमा	संकीर्ण#	एकूण
		स्वहानी	तृतीय पक्ष					
महाराष्ट्र								
२०१७-१८	२,२६३	३,८७१	४,१८२	१,०४०	११,८१२	४,४५३	४,४४०	३२,०६१
२०१८-१९	२,५२६	३,७१३	४,८१५	१,१३०	१३,७०८	५,४१४	४,८३२	३६,१३८
अखिल भारत								
२०१७-१८	१०,७८०	२६,३२७	३२,९१९	४,५६४	३७,०२९	२५,३२२	१४,४०२	१,५१,३४३
२०१८-१९	११,६६७	२६,४८८	३८,०३५	५,२०९	४४,८७३	२७,६१४	१५,४७५	१,६९,३६१

आधार : विमा नियामक व विकास प्राधिकरण

सागरी कार्गो, हल,एक्विेशन,अभियांत्रिकी, कर्ज, इत्यादी समाविष्ट

भांडवली बाजार

६.१६ भांडवली बाजार ही बचतींना परिणामकारक दीर्घकालीन गुंतवणुकीकडे वळविणारी यंत्रणा आहे. राज्यात मुंबई शेअर बाजार मर्यादित व राष्ट्रीय शेअर बाजार मर्यादित हे प्रमुख शेअर बाजार कार्यरत आहेत. मुंबई शेअर बाजार मर्यादित हा जगातील सर्वात जुन्या शेअर बाजारांपैकी एक आहे तर राष्ट्रीय शेअर बाजार मर्यादित हा आधुनिक व अद्ययावत तंत्रज्ञानात अव्वल असणाऱ्यांपैकी एक आहे.

प्राथमिक बाजार

६.१६.१ सन २०१८-१९ मध्ये राज्यात ४६ समभागांद्वारे (३४ सार्वजनिक, दोन हक्क व १० ऋण) ₹ ३३,६२२ कोटी तर मागील वर्षी ६८ समभागांद्वारे (५८ सार्वजनिक, आठ हक्क व दोन ऋण) ₹ ७३,२१४ कोटी रक्कम उभारण्यात आली. सन २०१९-२० मध्ये ऑक्टोबर अखेर राज्यात २८ समभागांद्वारे (१९ सार्वजनिक, तीन हक्क व सहा ऋण) ₹ ३४,३१६ कोटी रक्कम उभारण्यात आली.

दुय्यम बाजार

६.१६.२ राष्ट्रीय शेअर बाजार व मुंबई शेअर बाजारात सन २०१९-२० मध्ये ऑक्टोबर अखेर उलाढाली साठी उपलब्ध असलेल्या एकूण समभागांचे भांडवली मूल्य अनुक्रमे ₹ १५२.४८ लाख कोटी व ₹ १५४.०९ लाख कोटी होते व २०१८-१९ तत्सम आकडेवारी अनुक्रमे ₹ १४९.३४ लाख कोटी व ₹ १५१.०९ लाख कोटी होते. सन २०१७-१८ मध्ये तत्सम आकडेवारी अनुक्रमे ₹ १४०.४४ लाख कोटी व ₹ १४२.२५ लाख कोटी होती. राष्ट्रीय व मुंबई शेअर बाजार मर्यादित यांची उलाढाल तक्ता ६.१७ मध्ये दिली आहे.

तक्ता ६.१७ राष्ट्रीय व मुंबई शेअरबाजार मर्यादित यांची उलाढाल

(₹ ००० कोटी)

शेअर बाजार	२०१७-१८	२०१८-१९	२०१९-२० ⁺
राष्ट्रीय	७,२३५	७,९४९	४,८७४
मुंबई	१,०८३	७७६	३६९

आधार : सेबी

+ ऑक्टोबरपर्यंत

* * * * *

परिशिष्ट ६.१

सर्व अनुसूचित वाणिज्यिक बँकांच्या ठेवी व कर्ज

(₹ कोटी)

वर्ष	वर्षाच्या जून महिन्यातील अखेरच्या शुक्रवारची स्थिती						एकूण ठेवी	एकूण कर्ज
	ग्रामीण		निमनागरी		नागरी / महानगर			
	ठेवी	कर्ज	ठेवी	कर्ज	ठेवी	कर्ज		
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१९७१	उ ना.	उ ना	उ ना	उ ना	उ ना	उ ना	१,४६०	१,२९१ [†]
१९८१	३०९	२२६	७१४	३८४	६,५६८	५,३२१	७,५९०	५,९३१
१९९१	१,७०१	१,३५७	२,३४७	१,३५४	३६,१८१	२६,९३६	४०,२३०	२९,६४७
२००१	६,७६९	५,०२९	१०,०३४	४,१३८	१,५९,१९९	१,३४,३४०	१,७६,००१	१,४३,५०७
२०११	२९,२३१	२२,७०३	४९,१७४	२७,६०४	१३,२५,५५०	११,२५,७८०	१४,०३,९५५	११,७६,०८७
२०१२	३४,४५४	२६,७१२	५८,५८६	३१,८२९	१५,००,६५४	१३,२९,२८७	१५,९३,६९४	१३,८७,८२७
२०१३ [#]	४१,११९	३१,५२७	७०,०५२	४१,१३५	१६,७३,८७२	१५,०३,८२७	१७,८५,०४३	१५,७६,४९०
२०१४ [#]	४८,११५	३९,००९	८५,३२२	५१,५१०	१९,१९,०९०	१७,२२,६०४	२०,५२,५२७	१८,१३,१२३
२०१५ [#]	५६,२१४	४४,५७८	९५,६८८	६०,४७९	१९,८१,८१५	१८,७१,०००	२१,३३,७१८	१९,७६,०५७
२०१६ [#]	६१,८२४	५२,८१७	१,०२,०२६	६७,६६०	२०,१३,७४६	२१,१४,८२७	२१,७७,५९६	२२,३५,३०४
२०१७ [#]	६३,५९७	४६,७४०	१,२८,१२३	७७,९२०	१९,७१,९३५	२१,७४,९१९	२१,६३,६५४	२२,९९,५८०
२०१८ [#]	७०,१०४	४९,३८४	१,३९,३१२	८४,८७५	१९,५५,३२५	२१,९६,३२२	२२,८९,३०१	२४,०४,७६६
२०१९ [#]	७७,२७६	५२,२४२	१,५६,९००	९२,२०५	२३,१५,७६७	२५,७०,३६२	२५,४९,९४३	२७,१४,८०९

एकूण बँक कार्यालयांची संख्या

वर्ष	दरडोई ठेवी (₹)	दरडोई कर्ज (₹)	एकूण			दर लाख लोकसंख्येमागे बँकींग कार्यालयांची संख्या
			ग्रामीण व निमनागरी	नागरी / महानगर क्षेत्रातील	एकूण	
(१)	(१०)	(११)	(१२)	(१३)	(१४)	(१५)
१९७१	२९०	२५६	उ ना	उ ना	१,४७१	२.९
१९८१	१,२०४	९४०	उ ना	उ ना	३,६२७	५.८
१९९१	५,३४४	३,५८०	३,३५३	२,२३८	५,५९१	७.४
२००१	१८,१०६	१४,७६३	३,३८०	२,९१४	६,२९४	६.५
२०११	१,२४,०४८	१,०३,९११	३,९०२	४,६१३	८,५१५	७.५
२०१२	१,३९,५७२	१,२१,५४३	४,१९६	४,८५७	९,०५३	७.९
२०१३ [#]	१,५४,२८६	१,३६,२६०	४,५८५	५,१८९	९,७७४	८.५
२०१४ [#]	१,७५,१४७	१,५४,७१८	५,१६२	५,४७८	१०,६४०	९.१
२०१५ [#]	१,८१,९८८	१,६८,५४१	५,५५५	५,७२९	११,२८४	९.६
२०१६ [#]	१,८१,३८३	१,८६,१९०	५,७५३	६,०३६	११,७८९	९.८
२०१७ [#]	१,७८,१०१	१,८९,२८९	५,८२२	६,३६९	१२,१९१	१०.०
२०१८ [#]	१,८६,२२३	१,९५,६१९	५,९०८	६,४०९	१२,३१७	१०.०
२०१९ [#]	२,०७,४२५	२,२०,८३६	५,९९५	६,५०६	१२,५०१	१०.२

आधार - भारतीय रिझर्व्ह बँक

३१ मार्च रोजी

उ ना उपलब्ध नाही

† आकडे जून १९७१ च्या दुसऱ्या शुक्रवारचे आहेत.

टोप - आकडेवारी संक्षिप्ततः दिल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही.

परिशिष्ट ६.२
जिल्हानिहाय वार्षिक कर्ज योजना (२०१९-२०)

(₹ कोटी)

अ. क्र.	जिल्हा	प्राधान्य क्षेत्र					बिगर प्राधान्य क्षेत्र	एकूण योजना
		कृषि व संलग्न कार्ये		बिगर शेती क्षेत्र	इतर प्राधान्य क्षेत्र	एकूण		
		एकूण कर्ज	त्यापैकी, पीक कर्ज					
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)
१	मुंबई शहर	८४	०	१,४४,०९३	१६३	१,४४,३४०	१,४०,०८६	२,८४,४२६
२	मुंबई उपनगर	२,३७३	०	८२,१२०	१५,८८५	१,००,३७८	३३,२२१	१,३३,५९९
३	ठाणे	३६५	२२०	५,५८७	३,०४८	९,०००	२,५००	११,५००
४	पालघर	४३०	१८०	१,४६५	६००	२,४९५	४२४	२,९१९
५	रायगड	५२५	२६०	२,९६९	६६	३,५६०	१,४००	४,९६०
६	रत्नागिरी	१,०१७	५२०	९९०	६९५	२,७०२	२३७	२,९३९
७	सिंधुदुर्ग	७८४	३५५	९७४	१६१	१,९१९	१३७	२,०५६
८	नाशिक	७,०००	४,५००	५,८१२	१,१८८	१४,०००	४,०००	१८,०००
९	धुळे	१,२००	१,०२५	८५६	४४५	२,५०१	१३०	२,६३१
१०	नंदुरबार	१,०१८	७२९	२७४	५९	१,३५०	८४	१,४३४
११	जळगाव	४,३२०	३,३००	१,६३४	२९६	६,२५०	२०५	६,४५५
१२	अहमदनगर	६,२७३	४,८२०	२,२७९	१,७१६	१०,२६७	१,०४६	११,३१३
१३	पुणे	६,५५१	३,२५३	२७,६६४	३,२५३	३७,४६९	२३,१६२	६०,६३१
१४	सातारा	४,०००	३,६००	१,६४६	१,३५४	७,०००	८००	७,८००
१५	सांगली	४,२२५	२,४१७	१,७१६	१९	५,९६०	१,०४०	७,०००
१६	सोलापूर	६,६३२	४,०३३	२,५४२	५०	९,२२४	६५	९,२८९
१७	कोल्हापूर	४,११५	२,४३०	४,२२४	९६	८,४३६	४,४३३	१२,८६९
१८	औरंगाबाद	२,११०	१,७६०	३,२१२	१,२०८	६,५३०	१,२८१	७,८११
१९	जालना	१,८५०	१,५००	६३३	२२७	२,७१०	१४३	२,८५३
२०	परभणी	२,७४५	१,७८४	६३५	९५	३,४७४	१७८	३,६५२
२१	हिंगोली	१,७१४	१,४३६	४१३	७५	२,२०१	०	२,२०१
२२	बीड	१,७०१	१,१९०	१,३११	४५१	३,४६३	०	३,४६३
२३	नांदेड	२,९४६	२,४५९	१,२७९	९४	४,३१९	०	४,३१९
२४	उस्मानाबाद	२,६३३	२,२७२	३९८	९१	३,१२२	०	३,१२२
२५	लातूर	२,९५८	२,३७४	१,८८८	३७	४,८८३	५९७	५,४८०
२६	बुलढाणा	२,५९६	१,९७१	६१८	४६४	३,६७८	१९८	३,८७६
२७	अकोला	१,९५६	१,४७२	८३७	३९३	३,१८५	२५३	३,४३८
२८	वाशिम	१,७४०	१,५७०	१८९	४६	१,९७५	१५	१,९९०
२९	अमरावती	२,८२०	२,१००	१,२३७	१८६	४,२४३	२३७	४,४८०
३०	यवतमाळ	२,८३१	२,२२९	७६०	१२८	३,७१८	३४६	४,०६४
३१	वर्धा	१,४२६	९८०	५०६	०	१,९३२	२३५	२,१६७
३२	नागपूर	१,६८२	१,०८७	१,१४७	९	२,८३८	६०९	३,४४७
३३	भंडारा	६००	४३९	४९६	१५९	१,२५५	१७२	१,४२७
३४	गोंदिया	४०५	२३०	३६३	३०	७९८	१५०	९४८
३५	चंद्रपूर	१,४२०	१,०८९	७३३	१६४	२,२९७	२३८	२,५३५
३६	गडचिरोली	२७९	१८१	२७७	०	५५६	६२	६१८
महाराष्ट्र राज्य		८७,३२४	५९,७६५	३,०३,७५७	३२,९५१	४,२४,०२८	२,१७,६८४	६,४१,७१२

आधार - राज्यस्तरीय बँकर्स समिती, बँक ऑफ महाराष्ट्र

टीप - आकडेवारी संक्षिप्तात दिल्याने बेरजा जुळतीलच असे नाही.

परिशिष्ट ६.३
जिल्हानिहाय प्रधान मंत्री जन-धन योजना

(३१ मार्च, २०१९ पर्यंत)

अ. क्र.	जिल्हा	उघडण्यात आलेली एकूण खाती	देण्यात आलेली एकूण रुपे कार्ड	किमान शिलकीची मर्यादा नसलेली खाती	एकूण ठेवी (₹ कोटी)
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)
१	मुंबई शहर	६,४२,७७७	५,५४,९३४	१,३८,८१५	१९५
२	मुंबई उपनगर	६,१२,९२९	५,२१,६५१	१,०६,९८९	२३४
३	ठाणे / पालघर	१५,६७,५३५	११,२२,९९६	३,१२,४८८	४५२
४	रायगड	३,९३,६७३	२,८६,७२८	८९,०१९	१४०
५	रत्नागिरी	२,८२,४८७	१,७५,५८४	४२,०८२	१०३
६	सिंधुदुर्ग	१,४६,१९९	१,००,०३८	१८,५२६	६०
७	नाशिक	१६,३२,०६०	९,४४,४८२	३,५८,७६३	४३०
८	धुळे	६,३६,६०९	४,३६,९४६	१,८९,१६२	९८
९	नंदुरबार	४,७९,५३९	३,९१,३१४	१,३९,७६६	६९
१०	जळगाव	१०,९६,९४५	८,५५,७०६	२,२९,५००	२०४
११	अहमदनगर	११,५८,२३७	८,२६,७९३	२,५३,५६८	२६९
१२	पुणे	१३,८२,८६१	८,३६,२००	२,९५,४७०	५५६
१३	सातारा	६,४५,७४८	३,३९,०५१	१,७६,५३६	१३२
१४	सांगली	६,१२,९००	४,५२,२७९	१,६८,३६१	१०९
१५	सोलापूर	१२,०९,३९९	८,७७,२३९	२,६१,४७३	२७८
१६	कोल्हापूर	९,६४,६८१	६,७९,४१७	१,८४,०७३	२२०
१७	औरंगाबाद	९,५३,३०७	६,०९,२४२	२,४४,२६२	१६२
१८	जालना	६,१४,४८९	३,६५,४८६	२,०१,०२०	८०
१९	परभणी	५,६५,१३०	३,७८,८९५	१,५१,३५४	८४
२०	हिंगोली	३,६१,६२९	२,७६,५६३	१,१३,८९२	४८
२१	बीड	८,८१,२५६	६,२०,५३६	२,१९,६३६	१९१
२२	नांदेड	१०,५८,२१३	७,९४,१९०	२,८८,८३६	१५९
२३	उस्मानाबाद	५,१८,८५४	३,४५,२४९	१,२२,१६७	१५४
२४	लातूर	६,९०,४६५	४,८२,६७५	१,७१,२६६	१३०
२५	बुलढाणा	७,२१,६३५	५,५५,४३४	१,६७,८१८	८४
२६	अकोला	४,३२,१५१	३,१७,०४३	८५,०४७	७४
२७	वाशिम	३,०७,२३८	२,३६,१६९	७०,७८२	४४
२८	अमरावती	६,३९,०११	४,२६,३०४	१,२०,३५०	१२२
२९	यवतमाळ	८,३८,८३७	६,३७,९८७	१,८९,२०६	१०३
३०	वर्धा	२,४८,३१२	१,८४,९२४	३८,०४५	८८
३१	नागपूर	९,४९,१६५	७,६६,४५७	१,६५,०९४	२८१
३२	भंडारा	४,३६,२८८	२,९५,९९३	५६,७६८	१२१
३३	गोंदिया	४,००,६००	३,२०,५१४	६२,६३४	१०१
३४	चंद्रपूर	४,८३,६२३	३,३५,४६८	८४,५२०	१३१
३५	गडचिरोली	२,५०,१४३	१,६७,७०५	४०,९२७	६८
महाराष्ट्र राज्य		२,४८,१४,९२५	१,७५,१८,१९२	५५,५८,२१५	५,७७४

आधार - बँक ऑफ महाराष्ट्र, राज्यस्तरीय बँकर्स समितीचे निमंत्रक

महाराष्ट्राची आर्थिक पाहणी २०१९-२०